

Opłaty egzekucyjne obciążające wierzyciela w toku postępowania egzekucyjnego ze świadczenia pieniężnego

► **Kamil Płowik**¹

Opłaty egzekucyjne stanowią nieopodatkowaną należność Skarbu Państwa, którą pobiera komornik sądowy po ukończeniu postępowania egzekucyjnego. Co do zasady, opłatą jest obciążany dłużnik, jednak ustawodawca przewidział wyjątki, zgodnie z którymi do ich uiszczenia jest zobowiązany wierzyciel. Ustawa z 28.2.2018 r. o kosztach komorniczych², w treści której opisane są przesłanki do ustalenia i pobrania opłaty od wierzyciela, weszła w życie 1.1.2019 r., a zatem obowiązuje stosunkowo niedługo, co nierzadko stwarza problemy w jej praktycznym stosowaniu.

Wprowadzenie

Wszczęcie i przeprowadzenie postępowania egzekucyjnego na podstawie wniosku skierowanego przez wierzyciela przeciwko dłużnikowi nieuchronnie wiąże się z powstaniem kosztów. Organ egzekucyjny prowadzący postępowanie rozstrzyga o wysokości i sposobie ich rozliczenia wraz z ukończeniem postępowania egzekucyjnego. Przez sformułowanie „ukończenie” należy rozumieć nie tylko jego zakończenie wobec słaty, ale również umorzenie z uwagi na ziszczenie się ku temu przesłanek wyrażonych zarówno w Kodeksie postępowania cywilnego, jak również w treści innych ustaw.

Pojęcie **kosztów komorniczych** zostało wyjaśnione w art. 2 KosztKomU. Zgodnie z jego treścią kosztami egzekucyjnymi są wydatki poniesione przez komornika sądowego w toku postępowania oraz opłaty egzekucyjne. Przez wydatki należy rozumieć kwoty niestanowiące dochodu Skarbu Państwa, ani komornika, służące jedynie opłaceniu kosztów, które zgodnie z przepisami prawa są niezbędne do prawidłowego przeprowadzenia postępowania egzekucyjnego. Katalog wydatków, który ma charakter zamknięty, został opisany w treści art. 6 KosztKomU i obejmuje:

- 1) należności biegłych i tłumaczy, o których mowa w art. 11 KosztKomU;
- 2) koszty ogłoszeń;
- 3) koszty transportu specjalistycznego;

- 4) koszty przejazdu poza miejscowość, która jest siedzibą kancelarii komorniczej oraz zryczałtowane koszty przejazdu w granicach tej miejscowości;
- 5) zryczałtowane koszty utrwalania czynności odbywających się poza kancelarią oraz przechowywania zapisu obrazu i dźwięku, o ile wierzyciel domagał się utrwalenia czynności;
- 6) należności osób powołanych na podstawie odrębnych przepisów do udziału w czynnościach;
- 7) koszty uzyskania dokumentów lub informacji niezbędnych do prowadzenia postępowania;
- 8) koszty doręczenia korespondencji z wyjątkiem kosztów doręczenia stronom zawiadomienia o wszczęciu egzekucji, postępowania zabezpieczającego lub postępowania o wykonanie europejskiego nakazu zabezpieczenia na rachunku bankowym;
- 9) koszty działania komornika poza rewirem komorniczym, o których mowa w art. 8 KosztKomU;
- 10) koszty przekazania środków pieniężnych przekazem pocztowym lub przelewem bankowym;
- 11) koszty pokrycia opłaty sądowej należnej od wniosku o wpis w księdze wieczystej.

Enumeratywne wyliczenie czynności, których przeprowadzenie wymaga poniesienia przez komornika wydatków powoduje, że nie istnieją wątpliwości interpretacyjne co do zasadności ich ponoszenia przez strony. Jeżeli czynność komornika zawiera się w treści art. 6 KosztKomU oznacza to, że koszt jej przeprowadzenia stanowi **wydatek** i powinien być pokryty przez jedną ze stron.

Co do zasady, **koszt wydatków w toku postępowania w pierwszej kolejności jest ponoszony przez wierzyciela**. Wynika to z treści art. 7 ust. 1 KosztKomU, który stanowi, że organ egzekucyjny uzależnia dokonanie czynności od zaliczki uiszczonej przez stronę wnioskującej o dokonanie czynności. To wierzyciel, jako strona inicjująca postępowanie egzekucyjne, jest jego głównym dysponentem i to on składa wnioski mające na celu jego skuteczne przeprowadzenie. W zdecydowanej większości przypadków komornik w ramach jednej z pierwszych czynności w sprawie kieruje do wierzyciela wezwanie do uiszczenia **zaliczki** na poczet przewidywanych wydatków. Wezwanie do uiszczenia zaliczki nie zawsze jest czynnością jednorazową, albowiem każdy kolejny wniosek wierzyciela o przeprowadzenie czynności rodzącej konieczność poniesienia przez komornika kosztów stanowi podstawę do wystosowania następnego wezwania. O ile wydatki są tymczasowo ponoszone przez stronę inicjującą dokonanie czynności, o tyle, co do zasady, ostatecznie ich koszt ponosi dłużnik.

Inną kategorią kosztów w toku postępowania egzekucyjnego świadczenia pieniężnego są **opłaty egzekucyjne**. W pierwszej kolejności należy zauważyć, że zgodnie z art. 149 ust. 1 ustawy z 22.3.2018 r. o komornikach sądowych³ stanowią one nieopodatkowaną należność budżetową o charakterze publicznoprawnym. Komornikowi sądowemu za dokonanie czynności, których rezultatem jest ustalenie i ściągnięcie opłaty, należy się wynagrodzenie

¹ Autor jest prawnikiem, szefem Działu Postępowania Egzekucyjnych w RESIST Rezano Sitek.

² T. jedn.: Dz.U. z 2021 r. poz. 210 ze zm.; dalej: KosztKomU.

³ T. jedn.: Dz.U. z 2021 r. poz. 850 ze zm.; dalej jako: KomSądU.

prowizyjne ustalane proporcjonalnie do wysokości opłat egzekucyjnych uzyskanych w danym roku kalendarzowym. Oznacza to, że to nie opłata egzekucyjna stanowi przychód komornika sądowego, a dopiero wynagrodzenie prowizyjne, którego wysokość, w zależności od uzyskanych opłat, może wynosić od 99% do 60%.

Zasadą wyrażoną w treści art. 770 § 1 KPC jest ponoszenie powyższych kosztów przez dłużnika, zaś ich wysokość jest przez komornika ustalana wraz z ukończeniem postępowania. Od zasady tej ustawodawca przewidział **kilka wyjątków**, które mają zastosowanie zarówno do kosztów postępowania jako całości, jak również co do opłat egzekucyjnych w szczególności. Wierzyciel jest obciążany kosztami w pełnej wysokości, a więc zarówno wydatkami, jak i opłatą egzekucyjną, w przypadku oczywiście niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego (art. 30 KosztKomU). Komornik może obciążyć, względnie pobrać od wierzyciela, samą opłatę egzekucyjną także w następujących przypadkach:

- 1) umorzenia postępowania egzekucyjnego na jego wniosek albo w trybie art. 824 § 1 pkt 4 KPC, przy założeniu, że nie zostało z dłużnikiem zawarte porozumienie dotyczące spłaty zadłużenia (art. 29 ust. 1 KosztKomU);
- 2) umorzenia postępowania egzekucyjnego na innej niż opisana w powyższym punkcie podstawie (art. 29 ust. 4 KosztKomU) przy jednoczesnym niespełnieniu przesłanek wskazanych w treści art. 29 ust. 5 KosztKomU.

Sposób pobierania opłaty

Opłaty egzekucyjne dzieli się na **opłaty stosunkowe i stałe**. Wysokość opłat stosunkowych zależy od wysokości wyegzekwowanego świadczenia, zaś opłaty stałe to kwoty wskazane wprost w ustawie, nieuzależnione od wysokości egzekwowanej wierzytelności. Opłatę stosunkową, pomimo tego, że jej ostateczna wysokość jest ustalana z chwilą ukończenia postępowania, ściąga się wraz z wyegzekwowanym świadczeniem, przy czym za świadczenie wyegzekwowane rozumie się kwotę przekazaną wierzycielowi, a nie wpływającą na rachunek komornika. Oznacza to, że komornik nie jest uprawniony do pobrania opłaty, jeżeli potrącenie z jakiegokolwiek przyczyny nie zostanie wypłacone wierzycielowi. Przykładem takiej sytuacji jest skierowanie środków na rachunek depozytowy Ministra Finansów z uwagi na zawieszenie postępowania. Jako, że nie zostają one przekazane do wierzyciela, to komornik nie pobiera opłaty i czyni to dopiero w chwili podjęcia postępowania i przekazania środków. Wydanie postanowienia o zakończeniu postępowania wobec spłaty wierzytelności zgłoszonej do egzekucji ma zatem charakter następczy w zakresie kosztów postępowania, albowiem zostały one wcześniej pobrane od dłużnika, zaś komornik w chwili jego wydania wskazuje jedynie ich wysokość.

Opisany wyżej proces ustalania i pobierania opłaty zakłada ściągnięcie jej w całości od dłużnika i stanowi zasadę, od której wyjątki zostały wskazane w treści art. 29 ust. 1, art. 29 ust. 4 i art. 30 KosztKomU, o których mowa będzie

w dalszej części. Wystąpienie przesłanek opisanych w tych przepisach powoduje ustalenie opłaty w chwili umorzenia postępowania, zaś jej pobranie po jego uprawomocnieniu. Należy bowiem zauważyć, że zgodnie z art. 770 § 2 KPC koszty ustala komornik wraz z ukończeniem postępowania egzekucyjnego. Praktyką jest, że w ramach jednego pisma wydaje on zarówno postanowienie o umorzeniu postępowania, jak i postanowienie o kosztach. Zdarzeniem konstytuującym przesłankę do pobrania opłaty jest wówczas fakt uprawomocnienia się postanowienia komornika zarówno o ukończeniu postępowania egzekucyjnego, jak i ustaleniu opłaty i dopiero wówczas powstaje roszczenie o jego zapłatę od wierzyciela.

Zgodnie z art. 4 KosztKomU prawomocne postanowienie organu egzekucyjnego zawierające wezwanie do uiszczenia kosztów komorniczych stanowi tytuł wykonawczy bez nadawania mu klauzuli wykonalności. Organem uprawnionym do egzekucji kosztów postępowania jest, co do zasady, komornik, który wydał postanowienie i nie pobiera za jej przeprowadzenie opłaty. W treści art. 4 KosztKomU zaimplementowano **uchwałę SN z 10.3.2017 r.**⁴ Została ona wydana z uwagi na pytanie prawne Sądu Okręgowego, który powziął wątpliwość, czy komornik w ramach egzekucji prawomocnie ustalonych kosztów postępowania może łączyć funkcję organu egzekucyjnego i wierzyciela. Z uwagi na publicznoprawny charakter opłaty egzekucyjnej Sąd Najwyższy zajął stanowisko, że organ egzekucyjny nie może pełnić w takiej sytuacji funkcji wierzyciela, dlatego też właściwe jest, że wyegzekwowanie kosztów należy do komornika wydającego postanowienie. Sąd Najwyższy trafnie zauważył, że w przypadku wydania postanowienia o pobraniu opłaty w toku postępowania, przed jego umorzeniem to właśnie ten komornik jest odpowiedzialny za jej ściągnięcie. W takiej sytuacji brak jest podstaw do uznania, że w przypadku ustalenia jej po umorzeniu postępowania właściwy byłby inny organ egzekucyjny. Nie zmienia to jednak faktu, że przeprowadzenie egzekucji z kosztów musi czynić zadość przepisom odnoszącym się do właściwości organów egzekucyjnych. Jeżeli w toku egzekucji dojdzie do jej zbiegu z innym komornikiem, który byłby właściwy do jej przeprowadzenia, to wówczas komornik egzekwujący własne koszty powinien przekazać sprawę do organu właściwego.

Należy również zwrócić uwagę, że zgodnie z dyspozycją art. 23 ust. 1 i 2 KosztKomU **podstawą do obliczenia opłaty egzekucyjnej jest wartość świadczenia, na którą składają się wyłącznie:**

- 1) należność główna;
- 2) odsetki od należności głównej;
- 3) koszty i inne należności uboczne (w tym odsetki od kosztów procesu).

Reasumując do wartości świadczenia wlicza się wszystkie kwoty wskazane we wniosku egzekucyjnym, które wynikają z tytułu wykonawczego. Za świadczenie nie uznaje się kosztów zastępstwa prawnego w egzekucji i kosztów komorniczych powstałych w toku postępowania egzekucyjnego. Skutek tej regulacji jest taki, że komornik po-

⁴ III CZP 107/16, OSNC Nr 10/2017, poz. 113.

krywając koszty postępowania egzekucyjnego (w tym koszty zastępstwa prawnego w egzekucji) nie pobiera opłaty egzekucyjnej, nawet jeżeli podlegają one zwrotowi na rzecz wierzyciela.

Oplata egzekucyjna w przypadku stwierdzenia oczywiście niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego albo wskazania w treści wniosku egzekucyjnego osoby niebędącej dłużnikiem (art. 30 KosztKomU)

Zgodnie z art. 30 KosztKomU, w przypadku oczywiście niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego komornik wydaje postanowienie o pobraniu od wierzyciela opłaty stosunkowej w wysokości 10% egzekwowanego świadczenia. Pojęcie niecelowości istniało już w poprzednim stanie prawnym i było uregulowane w treści art. 49 ust. 4 ustawy z 29.8.1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji⁵. Ustawa ta została uchylona w dniu 1.1.2019 r., tj. z dniem wejścia w życie KomSądU i KosztKomU, jednak część zawartych w niej regulacji zostało przeniesionych do nowych aktów prawnych.

Pojęcie niecelowości stanowi lustrzane odbicie przepisu zawartego w art. 770 § 1 KPC, zgodnie z którym dłużnik zwraca wierzycielowi koszty niezbędne do celowego przeprowadzenia egzekucji. W przypadku uznania postępowania za oczywiście niecelowo wszczęte, dłużnik nie jest zobowiązany do zwrotu tych kosztów, dlatego też poza opłatą egzekucyjną wierzyciel ponosi również dotychczasowe koszty postępowania, które uiścił w postaci zaliczek. W przypadku zastosowania art. 30 KosztKomU nie orzeka się o obowiązku zwrotu kosztów od dłużnika na rzecz wierzyciela, co powoduje brak możliwości złożenia wniosku egzekucyjnego na podstawie art. 770¹ KPC, który to przepis traktuje o wszczęciu postępowania egzekucyjnego z kosztów bez uzyskiwania klauzuli wykonalności.

Zarówno w KomSądU97, jak i w KosztKomU nie wyjaśniono pojęcia niecelowości wszczęcia postępowania egzekucyjnego. Należy to uznać za świadomą decyzję ustawodawcy, który przy okazji uchwalania KosztKomU mógł zdefiniować tę przesłankę. W takiej sytuacji konieczne jest powołanie się na dotychczasowy dorobek doktryny i orzecznictwa. Jedną z najbardziej ogólnych definicji doktrynalnych zakłada, że: „(...) niecelowe wszczęcie postępowania egzekucyjnego zdarza się wtedy, gdy w chwili wszczęcia postępowania czynności komornika nie mogą doprowadzić do zrealizowania obowiązku objętego tytułem wykonawczym, a wierzyciel jeszcze przed złożeniem wniosku o wszczęcie egzekucji mógł się o tym dowiedzieć i nie składać tego wniosku (np. wierzyciel został wcześniej spłacony)”⁶.

Jako, że powyższa definicja może objąć swoim zakresem wiele stanów faktycznych, przedstawiciele piśmiennictwa najczęściej nie podejmują się zdefiniowania niecelowości

wszczęcia postępowania, a ograniczają się do wskazania konkretnych sytuacji, w których przesłanka ta może zostać zastosowana. I tak np. w doktrynie wskazuje się, że niecelowość wszczęcia postępowania zachodzi m.in., gdy postępowanie egzekucyjne:

- 1) wszczęto na podstawie skonsumowanego (spłaconego) tytułu wykonawczego;
- 2) wszczęto na podstawie tytułu wykonawczego pozbawionego wykonalności;
- 3) jest prowadzone w drodze egzekucji z majątku dłużnika, pomimo posiadania przez wierzyciela zastawu zabezpieczającego pełne zaspokojenie roszczenia, chyba że egzekucja skierowana jest do przedmiotu zastawu⁷;
- 4) wszczęto na podstawie tytułu wykonawczego wydane w miejsce utraconego, gdy dłużnik po zaginięciu tytułu wykonawczego nie zaprzestał dobrowolnej spłaty zadłużenia⁸;
- 5) wszczęto celem wyegzekwowania roszczenia alimentacyjnego pomimo tego, że dłużnik dobrowolnie zaspokajał alimenty w terminie i wysokości określonej w tytule wykonawczym⁹.

Przesłanki te traktowane są jako bezsporne i wystąpienie którejkolwiek z nich powinno skutkować wydaniem przez komornika sądowego postanowienia o stwierdzeniu oczywiście niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego.

Poza powyższymi, w orzecznictwie podnosi się również, że utrata mocy tytułu wykonawczego może w określonych przypadkach wskazywać na niecelowość postępowania egzekucyjnego. Zgodnie ze stanowiskiem SN, w przypadku utraty mocy tytułu wykonawczego zarówno komornik, jak i sąd rozpoznający ewentualną skargę na czynności komornika, powinien wziąć pod uwagę okoliczności prowadzące do zniknięcia orzeczenia z porządku prawnego, pod warunkiem, że dłużnik wykaże to w toku postępowania egzekucyjnego albo skargowego¹⁰. Okolicznością taką może być np. świadome wskazanie błędnego adresu w pozwie inicjującym postępowanie sądowe, co skutkowałoby brakiem możliwości doręczenia pozwanemu odpisu pozwu, a w konsekwencji utratą możliwości obrony swoich praw. Jeżeli podstawą do wszczęcia postępowania egzekucyjnego był nakaz zapłaty wydany w postępowaniu upominawczym, to skuteczne wniesienie sprzeciwu powoduje jego uchylenie z mocy prawa. Jeżeli dłużnik wykaże powyższe okoliczności, to uzasadnione byłoby wydanie postanowienia na podstawie art. 30 KosztKomU. W praktyce komornicy nierzadko stwierdzają oczywistą niecelowość wszczęcia postępowania egzekucyjnego z pominięciem okoliczności prowadzących do utraty mocy ty-

⁵ Tak np. A. Marciniak, Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. Komentarz, Warszawa 2014, Lex/el, kom. do art. 49.

⁶ Tak np. J. Jagiela, Opłaty komornicze i zakres ich miarkowania w świetle ustawy o kosztach komorniczych [w:] Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2018, s. 412.

⁷ Uchwała SN z 27.11.1986 r., III CZP 40/86, OSNCP Nr 5-6/1987, poz. 71.

¹⁰ Uchwała SN z 8.3.2013 r., III CZP 109/12, OSNC Nr 10/2013, poz. 115.

⁸ T. jedn.: Dz.U. z 2018 r. poz. 1209 ze zm.; dalej jako: KomSądU97.

⁹ A. Antkiewicz, Z. Merchel, Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz, Sopot 2019, Legalis, kom. do art. 30.